

00YR00118

SKUP 1999 – 13

Prosjekt: Bigami – Guds lov mot norsk rett
Medarbeider: Håkon Borud og Arild M. Jonassen
Publikasjon: Aftenposten
Publisert: April – juli 1999
Medium: Avis
Tema: Religion

Bigami - Guds lov mot norsk rett.

Av Håkon Borud og Arild M. Jonassen.

Publisert: Aftenposten 24.4 - 24.7.99.

A: Ideen som startet det hele - hvordan arbeidet kom i gang.

Gjennom kontakt med de muslimske miljøene i Norge i forbindelse med vårt daglige arbeid, har vi fra tid til annen støtt på påstander om bigami. Det startet med at en mann i en stor moské i Oslo skrøt av at han hadde to koner. Flere menn fulgte opp med at han ikke var alene om det. Frem til slutten av mars 1999, oppfattet vi dette som enkelttilfeller som ikke gjenspeiler holdninger eller trender i miljøene. Men etter hvert fikk vi høre om bigamien fra såpass mange kilder at vi begynte å ane konturene av en systematisk utnyttelse av kvinner i flere miljøer. Vi fikk også konkrete tips. I mars-april startet vi derfor en bred undersøkelse for å få et bedre bilde av omfanget., et arbeid som ble mye mer krevende enn vi hadde forestilt oss.

B: Den sentrale problemstillingen ved starten av prosjektet.

Etter slaget ved Uhad i år 625 hadde mange muslimske samfunn et så stort underskudd på menn at det ble åpnet for bigami. Enkene og de foreldreløse barna trengte hjelp. Denne tradisjonen er fortsatt levende i en rekke land. Innvandrere og flyktninger har tatt med seg mye av dette til sine nye hjemland. Vårt spørsmål var: Praktiseres flerkoneri i muslimske miljøer i Norge? I så fall, hvordan foregår det, hvorfor er ikke dette kjent, i hvilke miljøer foregår det og er det virkelig slik at alle parter aksepterer flerkoneri?

Denne problemstillingen holdt vi fast på gjennom hele prosjektet, men vi møtte på en rekke overraskelser som tvang oss til å skifte kurs eller gå lange omveier for å komme frem til målet. Mest tid gikk med til å opparbeide tillit blant mennesker (les kvinner) som sjelden i i denne sammenheng er blitt behandlet med respekt og gjensidighet. Det var heller ikke lett å få tilgang til innvandrer miljøer som, kanskje med rette, er skeptisk til norsk presse. Svarene vi fant var uansett ikke alltid slik vi trodde, og det var, hvor utrolig det enn høres, ikke alltid like lett å avgjøre om saken vi satt med var bigami - i forhold til norsk lov.

C: Beskrivelse av arbeidet og metoder som ble tatt i bruk.

Det aller første vi gjorde var å gå til statistikken. Vi kontaktet fylkesmennene i Norge for å få bekreftede statistikker på bigami, men ifølge statistikken finnes det nesten ikke bigami i

Norge. Fylkesmannen i Oslo behandler i snitt bare fem bigamisaker i året, og langt fra alle er innvandrere. Bomskudd nummer en.

Deretter gikk vi til domstolene for å undersøke om hvor mange personer som er dømt for bigami de siste årene, men vi fant fort ut at straffelovens paragraf 220, som omhandler bigami og har en strafferamme på opptil seks år, nærmest er en sovende paragraf. De seks siste årene er bare to personer dømt for bigami – begge er norske menn. Bomskudd nummer to.

Vi henvendte oss så til myndighetene ved Utlendingsdirektoratet for å se om de hadde noen form for statistikker. Der ble bigami avvist som et problem. Det samme var tilfelle i Justisdepartementet. Bomskudd nummer tre var et faktum, og vi begynte å innse at dette kom til å bli vanskeligere enn først antatt.

For nå måtte vi inn i miljøene, og det uten å kunne konfrontere noen med annet enn påstander vi hadde hørt (om enn fra en rekke hold). Vi tok runden til de mest kjente organisasjonene, religiøse lederne og selvoppnevnte talsmenn for diverse muslimske miljøer i Norge. Alle var menn, og alle nektet selvfølgelig kategorisk for at bigami var et problem i deres folkegrupper/miljøer. Selv menn som over telefon fortalte oss at flerkoneri ikke var uvanlig, gjorde helomvending da vi møttes til intervju. Noen trolig etter press fra venner, familie og trossamfunnet, andre fordi de selv hadde flere koner og skjønte hvor dette bar hen og andre igjen fordi de var redd for å fyre opp under nordmenns negative holdninger til muslimske menn. Med andre ord: Bomskudd nummer fire.

Det vi si, totalt bomskudd var det ikke. For på dette tidspunktet hadde vi fått vite at bigami er omfattende – vi kunne bare ikke bevise det. Tross en tung start, med liten entusiasme i vår egen reportasjeledelse, hadde vi derfor skaffet oss nok materiale til å få tillatelse til å jobbe videre med saken.

Dermed vendte vi oss mot hovedpersonene – kvinnene. En oppgave som virket nesten håpløs for to norske menn. Vi vendte interessen mot interesseorganisasjoner med kvinner i ledelsen, og endelig fikk vi gehør for vår tese. Og mer enn det; vi fikk endelig en forståelse av hvordan mennene, med hjelp fra imamer med vigselfrett, med vitende vilje omgår norsk lov for å fortsette undertrykkelsen av sine kvinner. Kvinner som aldri blir fanget opp i norske statistikker, og som derfor i meget stor grad er usynlige for det hjelpeapparatet som tross alt finnes.

Ved hjelp av spesielt Eva Khan i Oslo Røde Kors Internasjonale Senter (ORKIS), men også organisasjoner som Mira ressurscenter m. flere, fikk vi både et inntrykk av

omfanget (som var mye større enn vi trodde) og kontakt med kvinner som forsøkte å leve i forhold hvor de var en av flere koner. Noen aksepterte situasjonen, men ingen likte den. Og veldig mange ønsket seg ut. Etter hvert fikk vi også kontakt med advokater, som for eksempel Harald Grape, som også hjalp oss med en beskrivelse av omfanget på problemet.

Vi intervjuet også en offentlig ansatt person som jobber med innvandrerkvinner (hun ønsket ikke å stå frem som åpen kilde fordi hun var redd for å miste tilliten i miljøet). Kvinnen beregnet at for fire år siden levde omtrent 20 prosent av innvandrerkvinnene fra muslimske land i en eller annen form for bigami. Kvinnen som opp gjennom årene har arbeidet med mange hundre innvandrerkvinner, mener omfanget er større i dag. Hun sier:

”Det eksisterer en jungeltelegraf med negativ læring fordi myndigheten hittil ikke har tatt tak i problemet”.

Det kan kanskje virke merkelig å påstå at kvinner lever i en eller annen form for bigami. Man skulle tro at enten lever man i bigami, eller så gjør man det ikke. Så enkelt er det imidlertid ikke, og det skapte store problemer for oss. For det første møtte vi i starten mange som snakket om at ”den og den lever i bigami”, men vi fant fort ut at mange miljøer ikke skiller mellom elskerinner og koner. Vi ble derfor ledet inn i en del blindveier, før vi fikk forklart for intervjuobjektene at vi kun jaktet på personer som bryter norsk lov. Dette skillet er noe uklart for mange. Dermed er det vanskelig å si helt klart hvor mange som er bigamister og hvor mange som bare er utro menn.

Viktigere er det likevel at det tok oss lang tid før vi forstod at miljøene praktiserer to former for giftemål. Mennene gifter seg gjerne med en kone på vanlig, norsk vis, men i tillegg er de også gift med andre kvinner på muslimsk, religiøs vis. Ifølge norsk rett er de dermed ikke bigamister, men ifølge sin tro, kultur og tradisjon har mennene likevel flere koner. Menn som finner ut at norsk lov ikke tillater flere koner, bruker også religionen for å få sin vilje. De skiller seg ofte med alle sine koner, minus en, men nekter samtidig å gjennomføre den religiøse Talaq-skilsmisse. Dermed er konene fortsatt gift med mannen. Begge disse metodene brukes som smutthull i forhold til norsk lov. Ifølge advokater som jobber med slike saker finnes det i dag to rettssystemer i Norge, det offisielle norske og en helt annen rettstilstand i lukkede innvandrer miljøer. Det er norsk rett mot Guds lov.

Og Allahs lov er den foreløpige vinneren. For norske myndigheter har ikke redskapene eller lovverket til å fange opp denne typen bigami. For kvinnene er resultatet likevel det samme: De tvinges inn i forhold med flerkoneri. Hovedregelen er at dette er forhold de ikke ønsker, men som deres samfunn likevel venter av dem. Og bryter de ut, mister de all ære, arveretten og i mange tilfeller retten til å bo i Norge fordi mange er kommet hit for å ”gjenforenes” med

familien (les: mannen). De kan derfor kastes ut om de nekter å leve med bigamisten de er gift med. Dette er et reelt problem for kvinnene, som når de gifter seg til et nytt liv i Norge, mister det støtteapparatet familien sikrer dem i hjemlandet. Den sosial kontrollen er ikke operativ, og derfor har mannen større kontroll og økt mulighet til å ta seg flere koner tross den første konas protester. Flere kvinner har fortalt oss hvordan de blir truet med at oppholdstillatelsen ryker om de ikke er lojale mot sin mann. Norske myndigheter lukket øynene og vendt ryggen til problemet.

Det forandret seg fort etter Aftenpostens artikkelserie.

Mange vi si at det er en klar svakhet med artikkelserien at vi ikke kan presentere et konkret antall bigamister. Slike spørsmål fikk vi da også på desken da sakene skulle trykkes. Vi svarte da og svarer fortsatt at det er en umulighet å gi riktige tall. Statistikkene i Norge har ikke på noen måte maktet å fange opp problematikken. Miljøene og organisasjonene kan heller ikke tallfeste hvor mange som lever med flere koner i Norge.

Anslagene varierer fra noen hundre til mer enn tusen saker. Forskere, advokater, offentlig ansatte som jobber i innvandrer miljøene, personer i miljøene, kvinnene selv og andre kilder bekrefter alle at tallet er høyt. Og problemet er, i følge kildene, økende.

Hvem er så bigamistene og hva er deres motiver. Vi fikk lettet litt på sløret. Ikke minst norske lærere for innvandrere og organisasjoner som bistår asylsøkere, har kunnskap. Flertallet av bigamistene finnes trolig i somaliske og pakistanske miljøer. Motivene varierer fra økt status til ren økonomisk profitt. Ved å skille seg fra kona, men likevel opprettholde det muslimske ekteskapet, utløses det for partene en rekke stønader fra trygdekontoret og sosialkontoret. Dermed kan mannen uten økonomiske problemer gifte seg for 2. gang.

Menn i innvandrer miljøene fornektet oftest eksistensen av doble ekteskap i Norge, også uoffisielle muslimske vielser, men de sier gjerne at slikt skjer i Pakistan som en del av "kulturen". Hovedfagstudent i sosialantropologi Camilla Kayed har gransket fenomenet og sier mye av feilen er at norske imamer godtar flerkoneri. Den pakistanske politisjefen Muhammad Akram avviser at bigami og polygami er en del av pakistansk kultur. Han påpeker at det skjer i stor skala over hele Pakistan, men at dette er direkte i strid med den pakistanske grunnlov. Sannheten er i følge Akram at politiet og rettsvesenet lukker øynene for ulovlighetene han betegner som ren kjønnsdiskriminering.

Vi kjenner til et større antall kvinner som har levd i bigami-forhold, og av dem greide vi å få to kvinner til å fortelle oss om sine liv. Lørdag 24. april kunne vi presentere artikkelen "Kjemper for skilsmisse fra bigamist" over en helside i Aftenposten. Vi intervjuet "Noor" (38) som etter syv års ekteskap fikk vite at hennes mann trolig er gift med en annen. Hennes

innstilling til bigami forteller mye om hvor komplekst problemet er for kvinnene. Norske myndigheter hadde fått nyss om "Noors" tilfelle, og krevde derfor at ekteskapet ble tvangsoppløst. Mannen ønsket norsk skilsmisse, men ville fortsatt være gift med "Noor" på muslimsk vis. Det nektet hun, men samtidig kjempet 38-åringen for harde livet mot tvangsoppløsning av ekteskapet. "I vårt samfunn vil jeg bli sett på som en hore som har fått barn utenfor ekteskapet. Dermed rammes også mine to sønner. De betraktes som uekte barn og gjøres arveløs i pakt med pakistanske tradisjoner", forteller hun, og legger til at mannen også er gift med sin egen kusine. "Han vil være gift med sin kusine, den første kona, for å sikre at verdiene holdes i familien."

Viktig er det også å nevne at "Noor" brente alle broer til sin familie i Pakistan da hun giftet seg av kjærlighet i 1998. Hun nektet å godta foreldrenes arrangerte ekteskap, og kan derfor ikke regne med støtte hjemmefra.

Vi trykket hennes historie som et eksempel på et overraskende omfattende problem, og reaksjonen lot ikke vente på seg. Men konsekvensene skal vi komme tilbake. Først litt om andre funn.

D. Andre saker som ble avdekket som følge av vårt arbeid.

- Da vi først tok kontakt med myndighetene, ble vi avspist med at bigami er et minimalt problem. Etter at første artikkel sto på trykk, fikk vi likevel bevis for at norske myndigheter allerede kjente til flerkoneri som et betydelig problem i flere innvandremiljøer. I et lukket seminar med 100 representanter fra politiet, krisesentre og forskjellige organisasjoner hadde rådgiver Sidsel Wiborg i Justisdepartementets utlendingsavdeling kort tid i forveien gått rett på sak. Hun gav metodene bigamistene bruker for å etablere seg i Norge og beskrev problemene med å ramme dem.
- Flere norske imamer vier i hemmelighet menn som er gift fra før. Vi kjenner til minst 10 slike vielser uten melding til folkeregisteret. Fylkesmannen i Oslo og Akershus er varslet flere ganger uten resultat. Forstanderen Basim Ghozlan i Det Islamske Forbund bekrefter at han selv har skrevet 30-40 muslimske vielsesattester og at dette lenge ble praktisert i mange norske moskeer.

E. De viktigste kildene.

Statistisk sentralbyrå, registre hos fylkesmannen, dokumenter fra Justisdepartementet, familie- og barnedepartementet og fra en rekke organisasjoner, dommer, politiet, muntlige kilder ved universitetet i Oslo, flere interesseorganisasjoner, jurister, professorer, andre offentlig ansatte,

imamer, muslimske menn (flere av dem bigamister, men ingen ville stå offentlige frem) og kvinnene selv.

F: ARBEIDSMENGDE:

Vanskelig å anslå. Håkon Borud ble sendt til Tyrkia i forbindelse med en drapssak dagen etter at første sak ble satt på trykk. Derfor ble Arild M. Jonassen ansvarlig for oppfølgingen.

Artikler for de første fire dagene lå klar da serien gikk i trykken.

Mye av arbeidet ble gjort på fritiden fordi reportasjeledelsen i starten hadde liten tro på at det ville komme noe ut av våre undersøkelser. Vi fikk derfor ikke satt av særlig med tid før vi hadde samlet nok materialet til at ledelsen forstod at problemet var stort. En måneds tid jobbet vi temmelig intensivt med saken.

G. KONSEKVENSER..

*Bigami/muslimske ekteskap ble i Aftenposten satt på dagsorden for første gang. Det fantes knapt noen skriftlig dokumentasjon om dette temaet da vi startet. Nå gjør det det. Vi har tatt de første skrittene.....

*Justisminister ODD EINAR DØRUM tok kontakt allerede samme dag som første artikkel sto på trykk. Han sa klart at departementet ikke aksepterte bigami, og at han nå ville kartlegge problemet.

*Barne- og familieminister Valgerd Svarstad Haugland ville også ha en kartleggingen. Samtidig krevde hun at imamene selv rydder opp i problemet.

*Kartlegging av bigamistene var ferdig i september/oktober, og viste ikke uventet at bigami-problemet er lite (ca 50 stk). Årsaken er at myndighetene ikke har mulighet til å ta høyde for at menn har ett offisielt norsk ekteskap og i tillegg ett religiøst ekteskap godkjent i deres muslimske verden. Det er uklart om religiøst ekteskap betyr at partene er bigamister i rettslig forstand. Uansett gir dette kvinnene en usikker rettslig situasjon.

*Tre departementer jobber fortsatt med å tette smutthullene i norsk lov. I juli kom Justisdepartementet med et forslag til lovendringer, men måtte jobbe videre for å finne bedre løsninger på de problemene bigami/muslimske ekteskap medfører i en norsk virkelighet.

H: Spesielle erfaringer.

Vi ble flere ganger møtt med argumenter om at vi var rasistiske og bare ute etter "å ta" muslimer. Det er selvfølgelig ikke korrekt, men svært ubehagelig (også fordi en del rasister -

etter offentliggjøring - ringte og skrøt av sakene våre). Det var vanskelig å trenge gjennom med våre argumenter om hvorfor vi mente det vi jobbet med var viktig. Fordelen med rasiststemplet var at vi skjerpet vår etiske bevissthet.

Vi trakk jo i kulturelle minefelt og ble hele tiden tvunget til å tenke nøye gjennom hvorfor vi mente det var viktig å rote i andres personlige forhold. Kanskje uttrykkes det best med "Nazneens" egne ord:

"Bigami går aldri utover menn. Det er kvinner og barn som må lide".

"Nazneen" lar ikke sine "egne" slippe unna kritikk. Særlig imamene har hun bare forakt til overs for. "Husk at også de er menn – menn som stilltiende støtter bigami", sier hun til Aftenposten 25.4.1999.

Bakteppet er at hun var gravid med sitt femte barn da mannen tok seg ny kone. Deretter ble hun forlatt i Pakistan uten penger, pass og ære. Mannen tok den nye kona med seg til Norge. "Nazneen" refser norske myndigheter for ikke å ta bigami alvorlig, noe som har vært et viktig utgangspunkt for oss.

Både kjærlighet og hat er sterke følelser i menneskelige relasjoner, noe som får varselklokker til å ringe. Det har derfor vært ekstra viktig å sjekke all informasjon vi fikk. Dette tok mye tid til vår egen og våre ledes frustrasjon. Trykkedatoen måtte utsettes. Men etter egen mening, ble resultatet desto bedre.

I: IKKE OBJEKTIVE.

Har vi vært objektive i vår journalistikk? Neppe (er det mulig?). Så objektive som mulig i innsamling av informasjon, men som journalister har vi tatt de svakes parti.

Vårt mål var å sette søkelys på problemet med kvinner som utnyttes av sine menn og som ikke får noen støtte fra norske myndigheter. Det har vi klart. Fakta blir brukt for å hjelpe en gruppe mennesker som få andre bryr seg om. En gruppe kvinner som er usynlige for det norske hjelpeapparatet fordi de ikke eksisterer i noen statistikker eller registre. Kvinner som myndigheten var klar over fantes der ute (selv om de nektet for det til å begynne med), men som ingen fant det bryet verdt å hjelpe.

Jo, vi var subjektive. Takk og pris.